

PAWEŁ CHURSKI
PAWEŁ MOTEK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**ZINTEGROWANE PLANOWANIE ROZWOJU: PROJEKT
PRZYGOTOWANIA PROGRAMU I URUCHOMIENIA
KSZTAŁCENIA NA NOWYM KIERUNKU STUDIÓW
W OBSZARZE GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ**

Abstract: *Integrated Development Planning: a Project of Preparing a Programme and Starting Education in a New Field of Spatial Economy Study.* The goal of the paper is to present subject-matter and organisational assumptions of a project of starting a new direction of engineering studies, *Integrated Development Planning*¹, prepared by a team of workers of the AMU Institute of Socio-Economic Geography and Spatial Management as a didactic innovation based on the assumptions of a modular educational system adjusting the Institute's didactic offer to the needs of the labour market. The analysis focuses on the presentation of assumptions of integrated development planning and on subject-matter and organisational assumptions involved in working out and launching a new field of study intended to develop knowledge, skills and competences in this field. The obtained results allow popularising good practices and formulating conclusions that can be used by higher schools interested in the implementation of this kind of good practices connected with the development of education in the field of spatial management supported by means available via competitions conducted under the Knowledge-Education-Development Operational Programme.

¹ Project submitted for the *New Educational Programmes* competition No. 1/NPK/POWER/3.1/2016, supported by the European Social Fund and financing the preparation and launching of new fields of education, announced by the National Science Centre under Axis III, HIGHER EDUCATION FOR THE ECONOMY AND DEVELOPMENT, measure 3.1, COMPETENCES IN HIGHER EDUCATION, implemented under the Knowledge-Education-Development Operational Programme.

Keywords: Didactic project, *Integrated Development Planning*, *Knowledge-Education-Development Operational Programme*, new field of study.

Wprowadzenie

Postępujące dynamicznie przemiany w życiu społeczno-gospodarczym naszego kraju zmieniają w sposób zasadniczy uwarunkowania funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego, stawiając przed nim nowe wyzwania. Szkoły wyższe muszą w elastyczny sposób dostosowywać swoją ofertę kształcenia do nowych potrzeb rynku pracy oraz tworzyć warunki do realizacji powszechnie uznanej na Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego zasady *Life Long Learning*. Prawidłowości te dotyczą również nowych wyzwań, przed którymi staje administracja publiczna naszego kraju. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej i coraz bardziej odczuwalne oddziaływanie procesów globalnych, w tym również ich negatywnych następstw, prowadzą do wniosku, że przygotowanie przyszłych pracowników dla efektywnie działającej administracji publicznej, w lepszym stopniu identyfikujących czynniki rozwoju, umiejętności wykorzystujących instrumenty polityki rozwoju oraz posiadających kompetencję do gospodarowania przestrzenią kraju, staje się jednym z filarów budowania sprawnego państwa. Wskazane cele działań są w pełni zbieżne z oczekiwaniami dotyczącymi reformy zarządzania procesami rozwojowymi w Polsce, jak również katalogiem zadań Ministra właściwego ds. rozwoju wynikającymi m.in. z *Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.).

Mając na uwadze konieczność pilnego podjęcia działań wspierających proces przygotowywania przyszłych pracowników administracji publicznej w Polsce do funkcjonowania w zakładanych warunkach zintegrowanego programowania, realizacji i monitoringu polityki rozwoju Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM), korzystając z możliwości wynikających z ogłaszanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) konkursów do osi i działań Programu Operacyjnego Wiedza-Edukacja-Rozwój (POWER), przygotował projekt uruchomienia nowego kierunku studiów *zintegrowane planowanie rozwoju*.

Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, który wydzielił się z Instytutu Geografii UAM w 1984 r. jest jednostką organizacyjną Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, posia-

dającą duże doświadczenie w zakresie kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* i *geografia*, w tym w ramach specjalności *rozwój regionalny*. Niektóre przedsięwzięcia Instytutu w tym zakresie mają charakter pionierski w polskim systemie szkolnictwa wyższego. Instytut był obok Politechniki Wrocławskiej inicjatorem kształcenia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* i jego wpisania na listę kierunków studiów w Polsce. Pierwszy nabór studentów na tym kierunku zrealizowano w roku akademickim 1991/1992, a pierwsi absolwenci obronili swoje prace magisterskie w roku akademickim 1995/1996. W ramach *Gospodarki Przestrzennej* Instytut prowadził również – jako jedyny w Polsce – studia magisterskie w specjalności *rozwój i rewitalizacja miast oraz obszarów wiejskich* w Collegium Polonicum w Słubicach. Z początkiem roku akademickiego 2007/2008 Instytut Geografii Społeczno–Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej jako jedna z dwóch instytucji w Polsce – rozpoczął kształcenie w specjalności *rozwój regionalny* w ramach przedsięwzięcia 5.4.3 – Wspieranie kształcenia kadr dla potrzeb rozwoju regionalnego na kierunku *gospodarka przestrzenna* – w specjalnościach zamawianych u Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego – współfinansowanego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej² oraz opracowano autorski plan i program studiów. Nowa specjalność spotkała się z pozytywnym odbiorem studentów oraz pracodawców, w tym przedstawiciele instytucji aktywnie działających w zakresie kształtowania rozwoju regionalnego oraz polityki regionalnej. W 2010 r. Instytut zrealizował również na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego badanie dotyczące potrzeb kształcenia kadr administracji publicznej w zakresie zarządzania rozwojem [*Potrzeby kształcenia...* 2010]. Pracownicy Instytutu są także autorami unikalnego programu studiów podyplomowych *Przemysły kultury w polityce rozwoju miast i regionów*, które realizowane były w okresie 2013-2015, w ramach projektu współfinansowanego przez *Program Operacyjny Kapitał Ludzki*, przy szerokim zaangażowaniu ekspertów międzynarodowych oraz pracowników instytucji kultury oraz samorządu regionalnego i lokalnego. Wskazane doświadczenia związane ze zrealizowanymi i realizowanymi innowacyjnymi przedsięwzięciami dydaktycznymi w pełni uzasadniają kompetencje Instytutu do podjęcia wyzwania

² PROJEKT: *Wspieranie kształcenia kadr dla potrzeb rozwoju regionalnego na kierunku Gospodarka Przestrzenna w specjalnościach zamawianych u Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego* (umowa dotacji nr 100/2007/Wn-50/EE-EE/D).

wynikającego z przygotowania programu i uruchomienia kształcenia na nowym kierunku studiów *zintegrowane planowanie rozwoju*.

Celem pracy jest przedstawienie założeń merytorycznych i organizacyjnych projektu uruchomienia nowego kierunku studiów inżynierskich *zintegrowane planowanie rozwoju*³, który został przygotowany przez zespół pracowników Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM jako innowacja dydaktyczna, bazująca na założeniach modułowego systemu kształcenia, dostosowująca ofertę dydaktyczną Instytutu do potrzeb rynku pracy. Analiza koncentruje się na przedstawieniu założeń idei zintegrowanego planowania rozwoju oraz charakterystyce merytorycznych i organizacyjnych założeń procesu opracowania i uruchomienia nowego kierunku studiów związanego z kształtowaniem wiedzy, umiejętności i kompetencji w tym zakresie. Uzyskane wyniki pozwalają na upowszechnienie dobrych praktyk i sformułowanie wniosków, które mogą być wykorzystane przez uczelnie wyższe zainteresowane wdrażaniem tego rodzaju doświadczeń związanych z rozwojem kształcenia w obszarze gospodarki przestrzennej z wykorzystaniem wsparcia środkami udostępnianymi w ramach konkursów POWER.

1. *Zintegrowane planowanie rozwoju* jako wyzwanie współczesnych procesów społeczno-gospodarczych

Zintegrowane planowanie rozwoju stanowi jedno z podstawowych wyzwań procesów społeczno-gospodarczych we współczesnym świecie. Jego znaczenie w tych procesach powinno być rozpatrywane w trzech zasadniczych aspektach: prawidłowości różnicowania się w przestrzeni rozwoju społeczno-gospodarczego, dążenia do rozwoju zrównoważonego oraz ewolucji planowania publicznego.

Po pierwsze, zintegrowane planowanie rozwoju należy analizować w kontekście prawidłowości procesów rozwoju, które różnicują się w przestrzeni w zależności od występujących na poszczególnych obszarach uwarunkowań,

³ Projekt został złożony do konkursu nr 1/NPK/POWER/3.1/2016 na *Nowe Programy Kształcenia* finansującego przy wsparciu Europejskiego Funduszu Społecznego opracowanie i uruchomienie nowych kierunków kształcenia ogłoszonego przez Narodowe Centrum Nauki do Osi III. SZKOLNICTWO WYŻSZE DLA GOSPODARKI I ROZWOJU, działanie 3.1 *KOMPETENCJE W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM* zrealizowany, w ramach Programu Operacyjnego Wiedza-Edukacja-Rozwój.

czynników oraz procesów będących konsekwencją ich odmienności, jak również braku skuteczności działań interwencyjnych dążących do konwergencji poziomu rozwoju z wykorzystaniem założeń modelu wyrównawczego [Churski 2014a, 2014b]. Brak oczekiwanej efektywności dotychczasowego podejścia wyrównawczego doprowadził do reorientacji celów europejskiej polityki spójności z utopijnego, jak się wydaje z perspektywy wielu lat doświadczeń państw członkowskich, niwelowania różnic na rzecz uzyskiwania korzyści z występowania zróżnicowania, którego poziom jest akceptowany społecznie i politycznie [Faludi 2006; Molle 2007, *Ósme sprawozdanie...* 2013; *Sixth Report...* 2014]. Skuteczność zmiany paradygmatu polityki spójności i jej wpływu na procesy rozwojowe zależy m.in. od właściwego wykorzystywania specyficznych zasobów endogenicznych każdego z obszarów, tworzenia warunków do kształtowania powiązań funkcjonalnych obszarów polaryzacji rozwoju z ich otoczeniem oraz służącej poprawie efektywności podejmowanych działań koordynacji terytorialnej interwencji [m.in. *Growing Unequal...* 2008; Barca 2009; *Reshaping Economic...* 2009; *Regional Development...* 2010; Barca *et al.* 2012; *Sixth Report...* 2014]. Koordynacja ta dotyczy integracji działań sektorowych zgodnie ze specyfiką poszczególnych obszarów, co umożliwiała zintegrowane planowanie rozwoju.

Po drugie, zintegrowane planowanie rozwoju należy rozpatrywać w powiązaniu z procesem postępującego odchodzenia współczesnego społeczeństwa od koncepcji rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na prostym wzroście ilościowym na rzecz zmian o charakterze jakościowym. Na tym tle szczególne znaczenie ma teoria rozwoju zrównoważonego upowszechniona m.in. przez Raport Brundtland [*Report of the World...* 1987] definiująca ten proces, jako taką eksploatację zasobów, kierunki inwestowania i rozwój technologiczny oraz zmiany instytucjonalne, które pozostają w harmonii i polepszają zarówno istniejący, jak i przyszły potencjał do realizacji ludzkich potrzeb i aspiracji [Zimnicka 2013]. Cechą charakterystyczną rozwoju zrównoważonego jest jego wieloaspektowość, którą zwykle rozpatruje się w wielu wymiarach, wśród których najczęściej wskazuje się na: ekonomiczny, społeczny, przestrzenny, ekologiczny, oraz instytucjonalno-polityczny [Turner, Pearce 1992; Blowers 1993; Kiełczewski 2009; Borys 2011]. Dążenie do zrównoważonego rozwoju zapewniającego warunki do poprawy poziomu dobrobytu w społeczeństwie, który może zwiększać się pod warunkiem, że czyjejkolwiek położenie polepsza się, a jednocześnie niczyje położenie się nie pogarsza, wymaga szerokiego i kompleksowego podejścia do tego procesu. Takie właśnie podejście jest podstawą polityki rozwoju zrównoważonego Unii Europejskiej oraz jej poszcze-

gólnych państw członkowskich [*Zrównoważona Europa...* 2001; *Europa 2020...* 2010]. Polityka ta w dążeniu do rozwoju zrównoważonego stawia sobie za cel poprawę spójności obszarów Unii Europejskiej, którą tę spójność rozpatruje się w wymiarze ekonomicznym, społecznym oraz terytorialnym. O ile dwa pierwsze wymiary są obecne w założenia strategicznych Wspólnot już od drugiej połowy lat 50. XX w., tj. *Traktatu Rzymskiego o Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej*, to wymiar terytorialny, mający kluczowe znaczenie dla realizacji idei zintegrowanego rozwoju terytorialnego, dołączył do nich formalnie dopiero po *Traktacie Lizbońskim*, który wszedł w życie 1 grudnia 2009 r. Należy jednak podkreślić, że jego konkretyzacja stanowiła dłuższy proces uszczegółowiony m.in. dokumentami *Europejskiej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego* [1999], *Karty Lipskiej* [2007] i *Agendy Terytorialnej Unii Europejskiej 2020* [2011], w których podkreślano znaczenie wymiaru terytorialnego dla integracji działań zapewniających pełne wykorzystanie zasobów endogenicznych w procesie zrównoważonego rozwoju. Mimo trwającej nadal dyskusji na temat zakresu i sposobu interpretacji spójności terytorialnej należy stwierdzić, że zintegrowane planowanie rozwoju jest obecnie warunkiem koniecznym do osiągnięcia rozwoju zrównoważonego na obszarze Unii Europejskiej, co stanowi jeden z głównych celów działalności Wspólnoty.

Po trzecie, wskazane korzyści wynikające z wdrożenia paradygmatu zintegrowanego planowania rozwoju związane z konwergencją oraz zrównoważeniem procesów rozwojowych powinny stanowić wystarczającą przesłankę dla dostosowania systemu planowania do realizacji tego rodzaju działań. Jak pisze Markowski [2014, s. 1] „...*potrzeba zintegrowanego planowania rozwoju przez władze publiczne jest tak oczywista, że postulowanie jego wprowadzenia wydaje się czystym truizmem...*”. Jednak w praktyce polityki rozwoju zintegrowane i holistyczne myślenie, mimo jego niezaprzeczalnych korzyści, napotyka na wiele barier wynikających zarówno z funkcjonowania hierarchicznych i sektorowych struktur organizacyjnych mocno utrwalonych w administracji publicznej, jak również bardzo utrwalonego biurokratycznego systemu wartości i interesów. Nie bez znaczenia jest również swoista dewaluacja pojęcia *zintegrowany*, które w ostatnim okresie jest mocno wykorzystywane, w tym również nadużywane w kontekście określania działań realizowanych tylko pozornie w sposób skoordynowany i uwzględniający wieloaspektowość procesów rozwojowych. Dotychczas podejmowane w Polsce próby łączenia planowania strategicznego z planowaniem przestrzennym nie przynoszą zakładanych rezultatów. Po części jest to z pewnością konsekwencją zbyt dużego politycznego uzależnienia planowania strategicznego, co jest

typowe dla młodych demokracji i kształtujących się systemów politycznych. Należy jednak pamiętać, że system planowania przestrzennego funkcjonujący w Polsce opiera się na niedoskonałych podstawach prawnych, które umożliwiają występowanie wielu nieprawidłowości, a nawet patologii w praktyce zagospodarowania przestrzennego. W tych uwarunkowaniach próby integracji upolitycznionego systemu planowania strategicznego z opartym na wadliwych podstawach prawnych systemem planowania przestrzennego nie mogą przynieść oczekiwanych rezultatów. Wskazuje to na konieczność przeprowadzenia swoistej rewolucji i zmiany paradygmatu planowania rozwoju w Polsce z wykorzystaniem szerokiej możliwości narzędziowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Potwierdzają to zarówno rekomendacje środowisk opiniotwórczych, w tym Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk i Towarzystwa Urbanistów Polskich [*Założenia i kierunkowe zasady...* 2014], jak również postulaty praktyków polityki rozwoju. Idea ta znajduje również poparcie w kręgach administracji rządowej, w tym przede wszystkim Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju [*Strategicznie dla rozwoju...* 2011], a obecnie Ministerstwa Rozwoju [*Plan na rzecz...* 2016].

Powyższe fakty i prawidłowości prowadzą do wniosku, że zintegrowane planowanie rozwoju jest niezbędnym warunkiem do zapewnienia skuteczności działań interwencyjnych zmierzających do konwergencji rozwoju oraz dążenia do rozwoju zrównoważonego, a także podstawą do budowy nowej, bardziej efektywnej, organizacji systemu planowania w Polsce. Potwierdza to konieczność rozpoczęcia kształcenia w tym obszarze, które zapewni możliwość przygotowania nowych pracowników oraz uzupełnienia wiedzy, umiejętności i kompetencji obecnym pracownikom wszystkich instytucji zaangażowanych jako interesariusze procesu programowania, realizacji i monitoringu polityki rozwoju państwa. Należy także podkreślić, że opracowanie programu i uruchomienie procesu kształcenia na nowym kierunku studiów *zintegrowane planowanie rozwoju* wpisuje się w realizację Celu 3 *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020* [2010] *Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”)*, którego znaczenie podkreśla I Obszar strategiczny *Strategii Rozwoju Kraju 2020* [2012] *Sprawne i efektywne państwo*, oraz który stanowi obszar kwalifikowanej interwencji w perspektywie finansowej 2014-2020 zgodnie z Celem tematycznym nr 11 *Pakietu legislacyjnego 2014-2020 Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej* [*Zbiór aktów...* 2014]. Ukierunkowanie projektu jest również zgodne z inteligentnymi specjalizacjami Wielkopolski wpisując

się w specjalizację JAKOŚĆ ŻYCIA – Inteligentne Społeczeństwo: Rozwój inspirowany ICT.

2. Założenia merytoryczne i organizacyjne projektu opracowania programu i uruchomienia kształcenia na nowym kierunku studiów *zintegrowane planowanie rozwoju*

Głównym celem projektu jest przygotowanie, realizacja i ewaluacja programu studiów inżynierskich o profilu ogólnoakademickim, w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym na nowym kierunku *zintegrowane planowanie rozwoju* wraz z budową sieci współpracy instytucji naukowych i instytucji otoczenia społeczno-gospodarczego gwarantujących pełną realizację zakładanych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji. Projekt został dostosowany do wymogów i złożony do konkursu nr 1/NPK/POWER/3.1/2016 na *Nowe Programy Kształcenia* ogłoszonego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Osi III SZKOLNICTWO WYŻSZE DLA GOSPODARKI I ROZWOJU, Działanie 3.1 *KOMPETENCJE W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM* Programu Operacyjnego Wiedza – Edukacja – Rozwój w okresie kwiecień – lipiec 2016. Kierunek ma być z założenia realizowany z pełnym wykorzystaniem potencjału naukowo-dydaktycznego Instytutu oraz szerokiego partnerstwa zewnętrznego, zarówno z jednostkami naukowo-dydaktycznymi, jak również podmiotami gospodarczymi, administracją, a także instytucjami pozarządowymi. Zakłada się opracowanie i realizację programu studiów siedmiosemestralnych (210 pkt ECTS) przy następujących założeniach w zależności od trybu ich realizacji: 2400h – 1 grupa wykładowa, 2 grupy językowe i laboratoryjne oraz terenowe w trybie stacjonarnym oraz 1200h – 1 grupa wykładowa, 1 grupa językowa i laboratoryjna oraz terenowa. Cele szczegółowe projektu obejmują:

- Zapewnienie wiedzy, umiejętności i kompetencji studentom z zakresu znaczenia zintegrowanego planowania rozwoju dla optymalizacji współczesnych procesów rozwoju społeczno-gospodarczego zmierzających do efektywnego obniżenia różnic rozwojowych, tworzenia warunków do zrównoważonego rozwoju oraz wdrożenia nowego systemu planowania w Polsce.
- Wzmocnienie powiązań z praktyką w obszarze dydaktyki związanej ze zintegrowanym planowaniem rozwoju, zwłaszcza w zakresie kształto-

wania umiejętności praktycznych oraz w kontekście upowszechniania dobrych praktyk związanych z zastosowaniem tego podejścia w praktyce administracji publicznej, m.in. przez realizację zajęć i staży w instytucjach będących interesariuszami procesu rozwoju i jego planowania w wymiarze strategicznym i przestrzennym.

- Opracowanie oraz wzbogacenie materiałów dydaktycznych dotyczących znaczenia zintegrowanego planowania rozwoju w systemie planowania państwa.
- Internacjonalizacja studiów z zakresu zintegrowanego planowania rozwoju (staże zagraniczne studentów), skutkująca upowszechnianiem dobrych praktyk i ich implementacją w praktyce polskich instytucji publicznych odpowiedzialnych za politykę rozwoju zasad planowania zintegrowanego.
- Promocja efektów projektu przyczyniająca się do upowszechniania idei zintegrowanego planowania rozwoju jako podejścia zapewniającego optymalizację działań interwencyjnych w kierunku poprawy efektywności procesów rozwojowych.

Wykorzystując bogate doświadczenia Instytutu w zakresie wcześniej opracowywanych i z sukcesem wdrażanych przedsięwzięć dydaktycznych przedmiotowy projekt zakłada przygotowanie programu studiów w pełni odpowiadającego modułowej organizacji procesu kształcenia. Oznacza to, że cały program będzie się składał z kursów, które będą pogrupowane w moduły, z zachowaniem zasady łączenia wiedzy akademickiej, umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych. Każdy moduł narzuca wykorzystanie zróżnicowanych metod i technik kształcenia podkreślając w ich strukturze znaczenie zajęć praktycznych, pracy zespołowej i podejścia problemowego. Każdy moduł powinien przewidywać realizację kursów w następujących formach (co najmniej po jednej w strukturze modułu): wykład, ćwiczenia/warsztat/laboratorium, e-learning, praca własna (w podejściu problemowym wykonywana indywidualnie i zespołowo), praktyka – np. spotkanie z praktykiem, wizyta w przedsiębiorstwie/instytucji, *case study* – zajęcia terenowe, wykonanie projektu w ramach zlecenia pochodzącego z otoczenia gospodarczego z zachowaniem co najmniej 50% udziału zajęć aktywnych. Zakłada się, że w ramach realizacji procesu dydaktycznego w każdym kursie zaangażowani będą zarówno nauczyciele akademicy, jak i praktycy aktywni zawodowo w sferach działalności związanych z kształtowanymi umiejętnościami i kompetencjami. Proces dyplomowania w ramach kierunku *zintegrowane planowanie rozwoju* zakłada egzamin końcowy, podczas którego student odpowiadać będzie na pytania z zakresu dotyczącego nabytych w toku kształcenia wiedzy,

umiejętności oraz kompetencji i przedstawi pracę inżynierską w formie zbioru prac końcowych, zestawionych w portfolio (nowatorska forma pracy inżynierskiej), które będą elementem zaliczenia wybranych modułów. Program kształcenia będzie przygotowany w podejściu procesowym przy współpracy z Partnerami strategicznymi:

- Ministerstwem Rozwoju – Departament Strategii Rozwoju,
- Urzędem Marszałkowskim Województwa Wielkopolskiego – Departament Polityki Regionalnej.

Proces ten będzie obejmował następujące etapy.

- Badanie oczekiwanych przez otoczenie społeczno-gospodarcze (m.in. pracodawców, samorządy terytorialne, administrację rządową) efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji, które powinny być nabywane przez studenta w toku kształcenia na kierunku *zintegrowane planowanie rozwoju*. W tym celu zostanie przygotowana baza podmiotów z otoczenia społeczno-gospodarczego, których zakres działalności jest związany z obszarem kształcenia na przygotowywanym kierunku studiów. Baza ta zostanie wykorzystana do przeprowadzenia badania ankietowego z wykorzystaniem techniki e-survey.
- Powołanie Rady Programowej jako formy instytucjonalizacji współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym i interesariuszami procesu kształcenia. W skład Rady będą wchodzić m.in. przedstawiciele: pracowników naukowo-dydaktycznych, administracji publicznej (rządowej i samorządowej), przedsiębiorców oraz samorządu studentów.
- Przygotowanie wstępnej wersji efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji oraz wstępnej struktury modułowego programu kształcenia (moduły, kursy, formy zajęć, metody kształcenia, liczba godzin, punkty ECTS), które powinny zapewnić realizację zakładanych efektów kształcenia. Analiza wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego i interesariuszy procesu kształcenia (punkt 1) oraz europejskich dobrych praktyk w zakresie kształcenia w zakresie zintegrowanego planowania rozwoju pozwoli pracownikom Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej reprezentującym różne dyscypliny naukowe na przygotowanie pierwszej wersji efektów oraz programu kształcenia.
- Weryfikacja wstępnej wersji efektów oraz programu kształcenia. W tym celu zostaną przeprowadzone wyjazdowe konsultacje warsztatowe z Radą Programową oraz zainteresowanymi podmiotami z otoczenia społeczno-gospodarczego.

Przykładowe efekty kształcenia na kierunku
*zintegrowane planowanie rozwoju*⁴

WIEDZA
1. Student ma podstawową wiedzę teoretyczną z zakresu nauk o Ziemi, ekonomii, prawa i socjologii niezbędną do programowania, realizacji i ewaluacji planowania rozwoju w podejściu zintegrowanym.
2. Student zna wybraną metodykę nauk o Ziemi, ekonomii, prawa i socjologii niezbędną do programowania, realizacji i ewaluacji planowania rozwoju w podejściu zintegrowanym.
3. Student zna techniki operacyjne nauk o Ziemi, ekonomii, prawa i socjologii niezbędne do programowania, realizacji i ewaluacji planowania rozwoju w podejściu zintegrowanym.
UMIEJĘTNOŚCI
1. Student potrafi przeprowadzić analizę problemu, określić cele projektu oraz zdefiniować niezbędne zasoby, czas, środki i ryzyka w procesie osiągania zamierzonych rezultatów w podejściu zintegrowanym.
2. Student samodzielnie oraz pracując w grupie potrafi skonkretyzować założenia projektu zintegrowanego i zrealizować jego cele łącząc wiedzę, metodologię i techniki z różnych dyscyplin nauki.
3. Student wykonując bieżące zadania potrafi korzystać z szerokiego wachlarza metod i technik, w tym modeli statystycznych i ekonometrycznych (w tym prognozowania zjawisk przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych), nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych (w tym geokodowania informacji przestrzennej), systemów informacji geograficznej (ARCGIS, IDRISI, MAPINFO) oraz projektowania z wykorzystaniem oprogramowania komputerowego klasy CAD.
KOMPETENCJE
1. Student rozumie potrzebę i zna możliwości ciągłego dokształcania się, podnoszenia kompetencji zawodowych, osobistych i społecznych.
2. Student ma świadomość odpowiedzialności za pracę własną oraz gotowość podporządkowania się zasadom pracy w zespole (w tym odgrywanie różnych ról w grupie) i ponoszenia odpowiedzialności za wspólnie realizowane zadania.
3. Student potrafi myśleć i działać w sposób przedsiębiorczy.

Źródło: Opracowanie własne (tab. 1 i 2).

⁴ Uszczegółowienie oraz poszerzenie ww. katalogu nastąpi w efekcie konsultacji z Radą Programową oraz zainteresowanymi podmiotami z otoczenia społeczno-gospodarczego.

- Przygotowanie ostatecznej wersji efektów kształcenia oraz modułowego programu kształcenia, a także sylabusów zgodnie z zasadami Krajowych Ram Kwalifikacji.
- Budowa mobilnego zaplecza informacyjno-komunikacyjnego oraz przygotowanie podręczników lub skryptów niezbędnych do procesu kształcenia inicjujących polski dorobek podręcznikowy oraz wzbogacających niewielki dorobek naukowy dotyczący znaczenia zintegrowanego planowania rozwoju w systemie planowania w Polsce.
- Realizacja programu kształcenia i założonych efektów kształcenia na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych.

Istotnym wyróżnikiem przygotowywanego kierunku *zintegrowane planowanie rozwoju* jest przyjęty bardzo szeroki pod względem merytorycznym i interdyscyplinarnym co do treści program, który zakłada kształtowanie efektów z zakresu wiedzy teoretycznej, umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych z nauk: o Ziemi, ekonomicznych, prawnych, społecznych oraz matematycznych (patrz tab. 1). Zakłada się, że będzie to możliwe dzięki przygotowaniu i realizacji programu z powszechnym i realnym zaangażowaniem partnerów zewnętrznych reprezentujących zarówno sferę nauki i dydaktyki, jak i sferę praktyki związanych z poruszaną problematyką (patrz tab. 2).

Tabela 2

Wyjściowa struktura modułów na kierunku *zintegrowane planowanie rozwoju* z uwzględnieniem partnerów zewnętrznych⁵

Nazwa modułu	Przykładowe kursy	Partnerzy zewnętrzni w nauce i dydaktyce	Partnerzy zewnętrzni w otoczeniu gospodarczym
OGÓLNY	• matematyka i statystyka • człowiek i jego umysł – elementy psychologii • człowiek w świecie kultury – elementy antropologii • ochrona własności intelektualnej	wydziały UAM oraz inne ośrodki akademickie w Polsce	UMWW i samorządy terytorialne podmioty gospodarcze

⁵ Uszczegółowienie oraz poszerzenie ww. katalogu nastąpi w efekcie konsultacji z Radą Programową oraz zainteresowanymi podmiotami z otoczenia społeczno-gospodarczego.

Nazwa modułu	Przykładowe kursy	Partnerzy zewnętrzni w nauce i dydaktyce	Partnerzy zewnętrzni w otoczeniu gospodarczym
PODSTAWOWY	• geografia ekonomiczna i społeczna • demografia • teorie rozwoju społeczno-gospodarczego • globalizacja i integracja – współczesne uwarunkowania procesów rozwojowych • współczesne uwarunkowania i czynniki rozwoju miast i obszarów wiejskich • podstawy teoretyczne i praktyka zintegrowanego planowania rozwoju	wydziały UAM oraz inne ośrodki akademickie w Polsce	Ministerstwo Rozwoju UMWW i samorządy terytorialne
METODOLOGICZNY	• metodologia nauk społecznych • techniki negocjacji • kartografia i GIS • rysunek techniczny i planistyczny • metody analizy przestrzennej • ekonometria i prognozowanie	wydziały UAM oraz inne ośrodki akademickie w Polsce	UMWW i samorządy terytorialne GUS Urząd Statystyczny w Poznaniu
PRZYRODNICZY	• przyrodnicze uwarunkowania planowania rozwoju • kształtowanie i ochrona środowiska • gospodarka odpadami	Wydział NGiG UAM	WFOŚiGW RDOŚ UMWW i samorządy terytorialne
EKONOMICZNY	• mikroekonomia • makroekonomia, • zarządzanie i organizacja • ekonomiczne uwarunkowania planowania rozwoju • gospodarka nieruchomościami • marketing terytorialny	Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu	podmioty gospodarcze UMWW i samorządy terytorialne

Nazwa modułu	Przykładowe kursy	Partnerzy zewnętrzni w nauce i dydaktyce	Partnerzy zewnętrzni w otoczeniu gospodarczym
SPOŁECZNY	sociologia społeczne uwarunkowania planowania rozwoju partycypacja społeczna w procesie planowania	wydziały UAM oraz inne ośrodki akademickie w Polsce	NGO-sy UMWW i samorządy terytorialne
FINANSOWY	finanse publiczne UE finanse publiczne w Polsce finansowe uwarunkowania planowania rozwoju	Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu	instytucje europejskie UMWW i samorządy terytorialne RIO
PRAWNO-ADMINISTRACYJNY	podstawy prawa prawo administracyjne prawo finansowe prawo gospodarcze prawo UE samorząd terytorialny w Polsce i Europie	wydziały UAM oraz inne ośrodki akademickie w Polsce	instytucje europejskie sądy administracyjne samorządowe kolegia odwoławcze kancelarie prawne
PLANISTYCZNO-PRZESTRZENNY	lokalizacja działalności gospodarczej urbanistyka i architektura projektowanie urbanistyczne planowanie przestrzenne rewitalizacja	Politechnika Poznańska	Ministerstwo Rozwoju Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa UMWW i samorządy terytorialne pracownie planistyczne

Nazwa modułu	Przykładowe kursy	Partnerzy zewnętrzni w nauce i dydaktyce	Partnerzy zewnętrzni w otoczeniu gospodarczym
STRATEGICZNY	• strategię rozwoju i zarządzanie projektem • politykę spójności UE i Polski • polityki sektorowe • polityka ludnościowa i migracyjna • pozyskiwanie środków europejskich	Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu	instytucje europejskie Ministerstwo Rozwoju UMWW i samorządy terytorialne
PRAKTYCZNY	• praktyki zawodowe	–	instytucje europejskie Ministerstwo Rozwoju UMWW i samorządy terytorialne podmioty gospodarcze pracownie planistyczne
DYPLOMOWY	• seminarium inżynierskie	–	–

Zakładana interdyscyplinarność studiów na kierunku *zintegrowane planowanie rozwoju* pozwala absolwentom na działalność m.in. w zakresie: zintegrowanego planowania rozwoju społeczno-gospodarczego, przestrzennego i finansowego, kreowania polityki rozwoju jednostek samorządu terytorialnego, wykorzystania metod i modeli statystycznych i ekonometrycznych, zastosowania nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym narzędzi GIS, wykonywania indywidualnych i grupowych projektów. Wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne zdobyte przez studentów podczas studiów pozwalają absolwentom na:

- udział w zespołach projektowych z zakresu planowania rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego,
- pracę w administracji publicznej szczebla samorządowego i rządowego,
- przygotowywanie wniosków o dofinansowanie projektów ze środków unijnych,
- udział w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego,
- działalność konsultingową związaną z rozwojem społeczno-gospodarczym.

Grupę docelową studiów na kierunku *zintegrowane planowanie rozwoju* stanowią przede wszystkim osoby zainteresowane podjęciem pracy w administracji publicznej oraz obecnie zatrudnieni w tej sferze gospodarki państwa. Jak wynika z Raportu *Potrzeby kształcenia kadr ...* [2010] opracowanego przez Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, istnieje pilna potrzeba poprawy jakości kadr administracji publicznej w Polsce, a zwłaszcza poszerzenie ich kompetencji w zakresie prowadzenia polityki rozwoju z uwzględnieniem współczesnych tendencji globalnych, w tym wykorzystania zintegrowanego planowania rozwoju na rzecz wzmocnienia potencjałów endogenicznych poszczególnych obszarów. Potrzebę tę, jak już wspomniano, potwierdzają również założenia obowiązujących na poziomie unijnym i krajowym dokumentów strategicznych wskazujących na konieczność budowania i realizacji polityki rozwoju na trwałych fundamentach sprawnego państwa determinowanych jakością funkcjonowania administracji publicznej. Absolwenci kierunku *zintegrowane planowanie rozwoju* mają szansę spełnić te oczekiwania, a Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, posiadający doświadczenie w zakresie kształcenia odnoszącego się do prowadzenia polityki rozwoju zorientowanej terytorialnie, wydaje się szczególnie predysponowany do realizacji tego zadania z pełnym wykorzystaniem potencjału naukowo-dydaktycznego wszystkich jednostek tworzących Wydział.

Podsumowanie

Przygotowany projekt kształcenia na nowym kierunku studiów *zintegrowane planowanie rozwoju* jest odpowiedzią na potrzebę poszerzenia kształcenia w zakresie gospodarki przestrzennej wynikającą ze współczesnych przemian zachodzących w funkcjonowaniu społeczeństwa, gospodarki, administracji publicznej oraz szkolnictwa wyższego. Opracowanie przedmiotowego programu oraz uruchomienia kształcenia na nowym kierunku studiów,

zgodne z przedstawionymi założeniami, powinno w wymierny sposób przyczynić się do stworzenia warunków do poprawy funkcjonowania administracji publicznej w Polsce w obszarze polityki rozwoju, którą należy uznać za kluczową w kształtowaniu efektywności interwencji państwa finansowanej ze środków publicznych. Tym samym podjęte działania włączają się bezpośrednio we wspieranie administracji publicznej przez sektor szkolnictwa wyższego w dążeniu do poprawy sprawności państwa, co stanowi jeden z podstawowych priorytetów wskazywanych w dokumentach strategicznych zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym. Przyjęty model szerokiej partycypacji interesariuszy, w tym otoczenia społeczno-gospodarczego, w tworzeniu i realizacji nowego kierunku kształcenia oraz wykorzystanie innowacji dydaktycznych przygotowanych i sprawdzonych już w zastosowaniach praktycznych przez Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, zarówno w zakresie organizacji, jak i realizacji procesu dydaktycznego, są gwarancją uzyskania unikalnych i wyróżniających się jakościowo efektów kształcenia. Realizacja zakładanych działań ze wsparciem oferowanym w ramach POWER z wynika z dużej aktywności i skuteczności Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację projektów dydaktycznych w ramach otwartych procedur konkursowych⁶, ale też potwierdza szerokie możliwości wykorzystania tego programu w celu dostosowania kierunków kształcenia do zmieniających się potrzeb rynku pracy w Polsce.

Literatura

Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020, 2011, *W kierunku sprzyjającej społecznemu włączeniu, inteligentnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów*, Nieformalne spotkanie Ministrów ds. planowania przestrzennego i rozwoju terytorialnego, 19.05.2011, Godolló.

Barca F., 2009, *An Agenda for a Reformed Cohesion Policy, A Place-based Approach to Meeting European Union Challenges and Expectations*. Independent Report.

⁶ Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM realizuje obecnie projekt *GEOCENTRUM DOSKONAŁOŚCI – autorski program dostosowania studentów Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM do współczesnych wymagań rynku pracy* (4 pozycja na liście rankingowej konkursu nr 1/PRK/POWER/3.1/2015, wartość projektu 3 842 131,83 zł) oraz projekt *KIERUNEK PRACA – wysokiej jakości program stażowy dla studentów kierunku praktycznego Gospodarka Przestrzenna UAM* (1 pozycja na liście rankingowej konkursu nr 2/SP/POWER/3.1/2015, wartość projektu 938 500,00 zł).

- Barca F., McCann P., Rodriguez-Pose A., 2012, *The Case for Regional Development Intervention: Place-based versus Place-neutral Approaches*. Journal of Regional Science, 52, 1, s. 134-152.
- Blowers A., 1993, *Planning for a Sustainable Environment*. Earthscan Publications Ltd., London.
- Borys T., 2011, *Zrównoważony rozwój – jak rozpoznać ład zintegrowany. Problemy ekorozwoju*. Problems of Sustainable Development, t. 6, nr 2, s. 75-81.
- Churski P., 2014a, *The Polarization-diffusion Model in the Changes to the Cohesion Policy – the Consequences to the Direction of the Growth Policy*, [w:] *The Social and Economic Growth vs. the Emergence of Economic Growth and Stagnation Areas*, P. Churski (red.). Bogucki Wyd. Naukowe. s. 13-27.
- Churski P., 2014b, *Variations in the Spatial Distribution of Areas of Economic Growth and Stagnation in Poland: Determinants and Consequences*. Quaestiones Geographicae, 33 (2), Wyd. Naukowe Bogucki, Poznań, s. 63-78.
- Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* (Europe 2020: a Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth), Komunikat Komisji, COM (2005) 2020, Komisja Wspólnot Europejskich, 2010, Bruksela.
- Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego* (European Spatial Development Perspective), 1999, Raport z konferencji: Ku wyważonemu i zrównoważonemu rozwojowi terytorium Unii Europejskiej (Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the EU), 1999, Poczdam.
- Faludi A., 2006, *From European Spatial Development to Territorial Cohesion Policy*. Regional Studies, t. 40, nr. 6, s. 667-678.
- Growing Nequal?: Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, OECD Report 2008, Paris.
- Karta Lipska 2007, Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich*, Nieformalne spotkanie Ministrów ds. planowania przestrzennego i rozwoju terytorialnego w sprawie rozwoju miast i spójności terytorialnej, 24-25.05.2007, Lipsk.
- Kielczewski D., 2009, *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*. Wyd. WSE w Białymstoku, Białystok.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 2010, MRR, Warszawa.
- Markowski T., 2014, *Zintegrowane planowanie rozwoju – dylematy i wyzwania*. Masz.
- Molle W., 2007, *European Cohesion Policy*. Routledge, London.

- Ósme sprawozdanie z postępów w dziedzinie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady, Regionalny i miejski wymiar kryzysu, (SWD (2013) 232 final), COM (2013) 463 final, Bruksela, 26.6.2013.
- Plan na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*, 2016, Informacja prasowa, 16 lutego 2016, MRR, Warszawa.
- Potrzeby kształcenia kadr administracji publicznej w zakresie zarządzania rozwojem*, 2010, Raport z badań na zlecenie MRR, Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, Poznań.
- Report of the World Commission on Environment and Development*, 42/187, General Assembly, 96th plenary meeting, 11 December 1987, United Nations.
- Regional Development Policies in OECD Countries*, OECD Report 2010, Paris.
- Reshaping Economic Geography*. World Development Report 2009: November 2008, The World Bank.
- Sixth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion, Investment for jobs and growth: Promoting development and good governance in EU regions and cities*, Regional and Urban Policy, European Commission, July 2014, Brussels.
- Strategia Rozwoju Kraju 2020*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 25 września 2012 r., MRR, Warszawa.
- Strategicznie dla rozwoju. Polityka rozwoju w zintegrowanym podejściu*, MRR, lipiec 2011, Warszawa.
- Turner R. K., Pearce D. W., 1992, *Sustainable Development: Ethics and Economics*. Centre for Social and Economic Research on The Global Environment, CSERGE Working Paper PA, 92-09, Londyn.
- Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z 6 grudnia 2006 r.* (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.).
- Założenia i kierunkowe zasady budowania zintegrowanego systemu planowania rozwoju*, opracowane na podstawie dyskusji warsztatowej przez zespół KPZK PAN, TUP i zaproszonych ekspertów, Raport – wersja robocza 1.10.2014, masz.
- Zbiór aktów prawnych Unii Europejskiej w zakresie europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych na lata 2014-2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2014, Warszawa.
- Zimnicka A., 2013, *Metody zapisu graficznego informacji w strategiach rozwoju w kontekście jakości zagospodarowania przestrzennego*. Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Szczecin.
- Zrównoważona Europa dla lepszego świata: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej*, Komunikat Komisji, COM(2001) 264, Komisja Wspólnot Europejskich, 2001, Bruksela.